

De archieven van de Universiteit Antwerpen

Willem Vanneste, universiteitsarchivaris

In uitvoering van de nota ‘het geheugen van de UAntwerpen’ is eind 2017 in de schoot van de Universiteitsbibliotheek een universiteitsarchief gecreëerd en een universiteitsarchivaris aangeworven. Hiermee vult de Universiteit Antwerpen één van de laatste lacunes in haar geheugen op.

Het universiteitsarchief is opgezet als een afzonderlijke dienst binnen de bibliotheek met de uitgesproken ambitie om een professionele archiefwerking uit te bouwen bij de Universiteit Antwerpen. Een archiefwerking die de universitaire faculteiten en diensten ondersteunt bij hun informatie- en archiefbeheer. Een archiefwerking die er voor zorgt dat de archieven – analoog en digitaal – op een deskundige wijze worden beheerd, geselecteerd, gearchiveerd en ter beschikking gesteld. Een archiefwerking die er voor zorgt dat het archivalische erfgoed van de universiteit op lange termijn bewaard en toegankelijk blijft.

Het universiteitsarchief bewaart de historische archieven van de Universiteit Antwerpen en haar voorgangers. Tevens beoogt ze historisch waardevolle archieven van organisaties en personen die een band hebben met de universiteit te verwerven en te bewaren. Qua verwerving gaat de eerste prioriteit uit naar archieven van universitaire diensten en faculteiten, inclusief onderzoeksgroepen, universitaire centra en instituten. De verwerving van zogenaamde ‘hoogleraarsarchieven’ gebeurt voorlopig nog enkel passief. We zijn echter bezig hiervoor een werking op te zetten en over te gaan tot actieve verwerving. Verder hebben we bijzondere aandacht voor de lange termijn archivering van onderzoeksgegevens en bijhorende dossiers.

Kaart IV van de route van de Belgica, 1899(?) (Archief Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap van Antwerpen (KAGA), nummer tg:uakagadt:6529).

Voor de oprichting van het universiteitsarchief is er al een beperkte archiefwerking binnen de bibliotheek. Deze werking is nog weinig structureel en eerder op ad hoc basis. De jaren 2012-2015 zorgen wel voor een stroomversnelling. Er is een pilootproject voor de inventarisatie en digitale ontsluiting van het archief van het Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap van Antwerpen (KAGA).² Als in mei 2013 de nota 'Het Geheugen van de Universiteit Antwerpen' wordt goedgekeurd start een project voor een eerste inventarisatie van de verspreide archieven van de UAntwerpen en haar wettelijke voorgangers. Dit project levert een eerste overzicht op van de aanwezige archieven, hun omvang en locatie.

Deze inventarisatie is een eerste stap naar een professionele en bestendige archiefwerking. In 2015 stokt dit verhaal bij gebrek aan middelen maar met de start van het universiteitsarchief in 2017 is een nieuwe stap vooruitgezet. Sindsdien is een nieuw archiefmagazijn met een capaciteit van bijna 3700 strekkende meter ingericht, een archiefverwerkingslokaal georganiseerd en zijn de eerste stappen richting e-depot UAntwerpen gezet. Er is nu een bescheiden archiefteam, de eerste archiefselectierichtlijnen zijn opgesteld en we werken aan 'archiefadviezen' ter ondersteuning van het (digitale) informatiebeheer bij de universiteit.

Archieven van de UAntwerpen en haar voorgangers

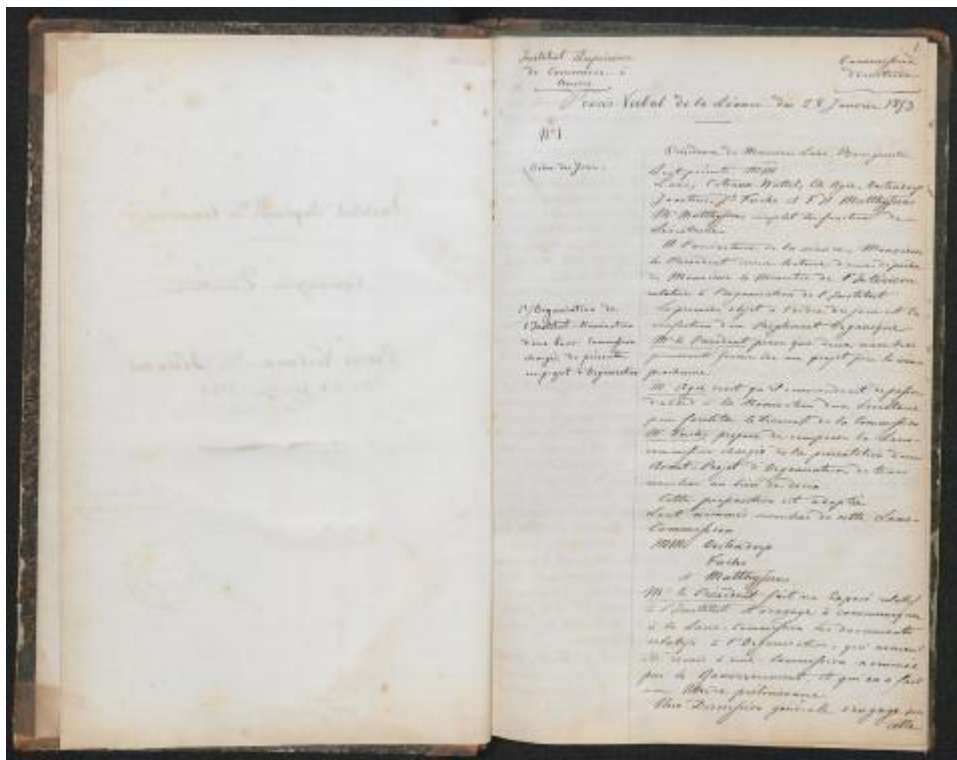
Foto's van onder andere Prins Filip en gouverneur Andries Kinsbergen uit het Fotoalbum van 'Computers in onderwijs, farmacie – geneeskunde en research', 7 november 1987 in het Rijksuniversitair Centrum Antwerpen (RUCA) (fotoarchief RUCA, nog ongenummerd).

De twee oudste en voornaamste voorlopers van de UAntwerpen zijn de voormalige handelshogescholen. Aan de ene kant de Rijkshandelshogeschool Antwerpen die in 1965 opgaat in het Rijksuniversitair Centrum Antwerpen (RUCA) en aan de andere kant de Sint-Ignatius

Handelshogeschool die in 1965 opgaat in de Universitaire Faculteiten Sint-Ignatius Antwerpen (UFSIA). Beide scholen zijn gesticht in 1852 om tegemoet te komen aan de groeiende nood aan geschoold personeel voor de handel die de Antwerpse haven met zich meebracht. Hun archieven bevinden zich in het universiteitsarchief op de Stadscampus. Het archief van de Rijkshandelshogeschool bestaat uit een deel ‘Hoger Handelsgesticht (HH) 1852-1934’ en een deel ‘Rijkshandelshogeschool Antwerpen (RHSA) 1934-1965’. Het archief van de Sint-Ignatius Handelshogeschool (SIHH) valt uiteen in een deel ‘Sint-Ignatiusinstituut 1852-1902’ en ‘Sint-Ignatius Handelshogeschool 1902-1965’.

De archieven van de verschillende universitaire instellingen die in 2003 zijn gefuseerd tot de huidige Universiteit Antwerpen bevinden zich deels in het universiteitsarchief deels op locatie bij de administratie. Het gaat dan over volgende instellingen:

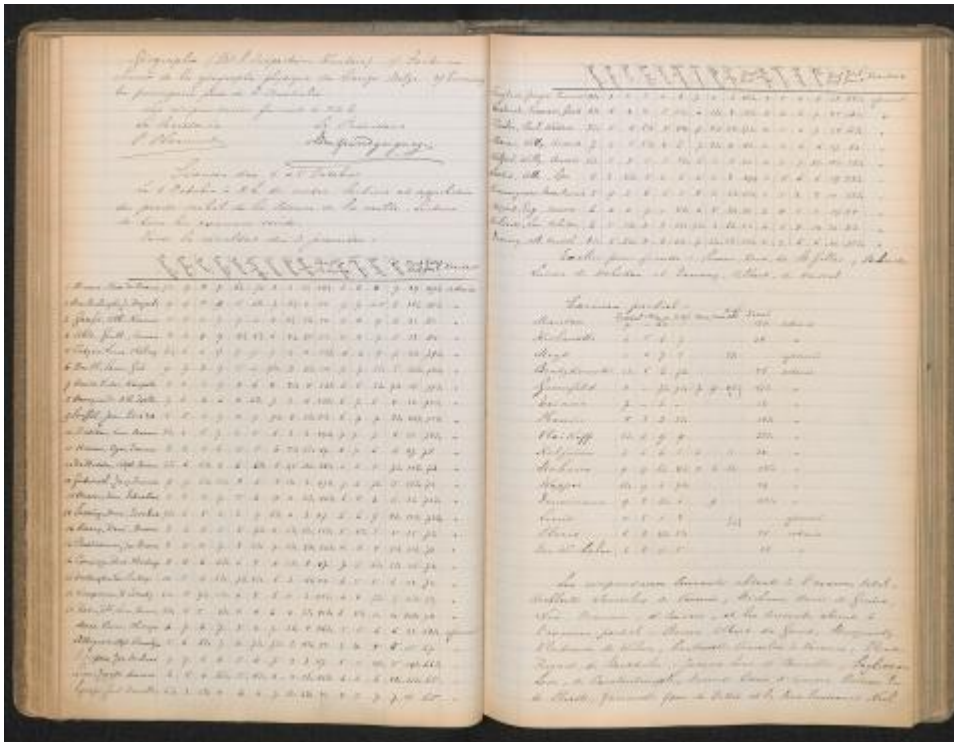
- Rijksuniversitair Centrum Antwerpen (RUCA), 1965-2003
- Universitaire Faculteiten Sint-Ignatius Antwerpen (UFSIA), 1965-2003
- Universitaire Instelling Antwerpen (UIA), 1971-2003
- Confederatie Universiteit Antwerpen, 1973-2003

Notulen van eerste bestuursvergadering uit het register “Commissio[n] directive - proces-verbaux des séances 1853-1866” (Archief Handelshogeschool (HH), oud nummer HH66).

Van deze instellingen zitten voorlopig slechts een beperkt aantal archiefbestanden in het universiteitsarchief. Het gaat dan hoofdzakelijk over de archieven van de respectievelijke bibliotheken, een deel UFSIA-archief, een deel archief van de centrale administratie van de UIA en archieven van de communicatiedienst. De archieven van de bestuursorganen zitten allen nog bij het rectoraat op Campus Middelheim. Ook bepaalde diensten zoals de Personeelsdienst en de Onderwijsadministratie bewaren nog volledige reeksen inclusief de historische dossiers in hun eigen archiefruimtes. Hetzelfde geldt voor een aantal faculteiten. Het is de bedoeling dat alle

archieven van voor de fusie van 2003 komende jaren stelselmatig worden overgedragen naar het universiteitsarchief.

Deliberatieverslag ingangsexamens 1901-1902 met onder andere de resultaten van Alphonse De Ridder, alias Willem Elsschot, uit het register “Examens d’admissions 1891-1914 (Archief Handelshogeschool (HH), nog ongenummerd).

Van andere voorgangers is maar in beperkte mate archief aanwezig. Het archief van de Koloniale Hogeschool (1920-1961) bevindt zich in het ‘Afrika archief’ van Buitenlandse Zaken.³ In het universiteitsarchief zitten enkel een paar archiefdozen met materiaal uit de UNIVOG⁴-periode (1949-1961) en de periode van afschaffing en opgaan in RUCA (1961-1965). Het archief van het Hoger Instituut voor Vertalers & Tolken (HIVT) (1961-2013) is bij haar integratie in de universiteit gedeeltelijk door de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte overgenomen. De vrees is dat wat toen niet is meegekomen verloren is gegaan.

Archieven van na de fusie van 2003 zitten momenteel op een enkele uitzondering na nog bij de diensten en faculteiten. Voor digitaal archief zijn wel al enkele eerste stappen gezet om te vermijden dat het verloren gaat. Zo archiveren we sinds 2018 de websites van de universiteit. Van de algemene uantwerpen.be maken we jaarlijks een snapshot en alvorens een verouderde subsite wordt verwijderd of vernieuwd maken we een archiefkopie.

Andere archieven

Afgelopen jaren zijn een aantal archieven van met de universiteit gelieerde organisaties en personen overgedragen. Naast het reeds vermelde archief van KAGA bewaart het universiteitsarchief zo onder meer de archieven van ActUA vzw (opgericht in 1979 onder de naam Fonds L. Craeybeckx, F. Detiège, F. Grootjans vzw – stopgezet in 2014), het Centrum voor Andragogiek (CvA) en het Centrum Nascholing Onderwijs (CNO). Van onder meer wijlen

professor en havendirecteur Fernand Suykens, oud-gouverneur Kinsbergen en recent nog huidig rector en professor Herman Van Goethem zijn dossiers overgedragen. Met betrekking tot Kunst op de Campus (KoC) zijn afgelopen jaar verschillende archiefbestanden opgenomen.

Voorblad Fotoalbum “7de reis Mercator” naar de Polynesische eilanden van kapitein Van de Sande, 1934-1935 (Archief Hogere Zeevaartschool Antwerpen, archiefnummer HZS1669).

Een bijzondere vermelding verdient het historisch archief van de Hogere Zeevaartschool Antwerpen. Dit werd in 2018 omwille van verbouwingen in bewaring gegeven. Het omspannt meer dan anderhalve eeuw, van 1849 tot 2009, en bevat naast het archief van de school zelf ook archief van de Belgische Zeevaartvereniging en van de Belgische Schoolscheperen zoals de Mercator.

Tot slot zijn er nog twee omvangrijke archiefcollecties met betrekking tot bedrijfsgeschiedenis aanwezig op de UAntwerpen. Het betreft een unieke collectie met twee eeuwen beursinformatie en beursarchieven verzameld en beheerd door het Studiecentrum Onderneming en Bedrijf (SCOB) en een collectie bedrijfsarchieven verzameld en beheerd door het Centrum voor Bedrijfsgeschiedenis (CGB).⁵

Via het [archievenoverzicht UAntwerpen](#) kan men de ontsluiting en de aangroei van het archief opvolgen. Doordat bij de opstart van het universiteitsarchief de meeste aandacht gaat naar het organiseren van de archiefwerking is dit overzicht wel nog zeer onvolledig. Het is onze intentie om toch minstens het archievenoverzicht op bestandsniveau op korte termijn te vervolledigen. De gedetailleerde ontsluiting tot op niveau van de bestanddelen zal allicht nog enige tijd vragen. Informatie over het universiteitsarchief en haar werking kan je terugvinden op de [webpagina van het universiteitsarchief](#).

- Willem Vanneste

Webreferenties

1. Willem Vanneste: <https://www.uantwerpen.be/nl/personeel/willem-vanneste/>
2. archievenoverzicht UAntwerpen: <https://anet.be/desktop/uantwerpen/uaisadview>
3. webpagina van het universiteitsarchief:
<https://www.uantwerpen.be/nl/bibliotheek/collecties/archief/>

Referenties

1. Zie Noordermeer, Trudi, 'Het geheugen van de UAntwerpen', in: Contemporanea, Jaargang XXXIX — Jaar 2017 — Nummer 3, <http://www.contemporanea.be/nl/article/2017-3-archieven-kort-universiteit-antwerpen>
2. Meer informatie over dit project kan je vinden via:
<https://www.uantwerpen.be/nl/bibliotheek-universiteit-antwerpen/archief/projecten/kaga/>
3. Zie:
https://diplomatie.belgium.be/nl/Documentatie/Archief/delen_en_collecties/afrika_archief
4. UNiversitair Instituut Voor de Overzeese Gebieden, de naam van de Koloniale Hogeschool van 1949 tot opheffing in 1961.
5. Zie <http://www.scob.be/what.html>